

ғояларга қарши курашиш, бу борадаги профилактик чора-тадбирларни амалга оширишда илмий асосланган яхлит ижтимоий-психологик, педагогик, ижтимоий-маданий тизимни яратиш зарурияти юзага келганлигини ҳам таъкидлаш жоиз.

Бугунги глобаллашув жараёнларида ахборотлашувнинг кенгайиши маънавий таҳдидларнинг янада кучайишига олиб келмоқда. Бу эса маънавиятни ёшлар онига сингдириш, инсон қалбига йўл топишни ҳар томонлама пухта ўйланган тизимли равишда олиб бориш бу соҳадаги фаолиятни янада кучайтиришни талаб этмоқда. Ёшлар тарбиясида маънавий хавфсизлик масаласи ҳақида гапирганимизда шуни айтиш жоизки, тадқиқот мавзусининг муҳим қирраларидан бири бўлмиш миллий маънавий хавфсизлик омиллари роли масаласини тадқиқ этиш муаммоси янада долзарблашиб бораверади. Ёшларимизда интеллектуал салоҳиятни юксалтириш, улардаги миллий ўзликни англашни кучайтириш, миллатпарварлик ва ватанпарварлик ватанпарварлик туйғуларини ошириш масалаларига алоҳида тўхталиш зарур бўлади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Ўзбекистон Президенти Шавкат Мирзиёевнинг 2017 йил 19 сентябрда БМТ Бош Ассамблеясининг 72-сессиясида нутқ. // “Халқ сўзи” газетаси. 2017 йил 20 сентябрь.

2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1999 йил 3 сентябрдаги «Республика Маънавият ва маърифат кенгашини қўллаб-қувватлаш тўғрисида»ги ПФ-2385-сонли фармони.

3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 3 майдаги «Маънавий-маърифий ишлар самарадорлигини ошириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги ПҚ-4307-сонли қарори.

4. 2019 йил 30 октябрдаги Вазирлар Маҳкамасининг «Маънавият фидойиси» кўкрак нишонини таъсис этиш тўғрисида»ги 897-сонли қарори.

B.E. Parmonov
Andijon davlat universiteti, Uzbekiston
boburf@list.ru

OLIIY T'LIM TIZIMIDA MALAKALI KADRLAR TAYYORLASHNING IJTIMOIIY – PSIXOLOGIK MEXANIZMLARI

Аннотация. *Maqolada oliy ta'lim tizimining boshqaruvi, yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlash, boshqaruv tizimini takomillashtirish va O'zbekiston Respublikasi hududida oliy ta'lim muassasining avtanomiyasini oshirish masalalari ko'rib chiqilgan.*

Kalit so'zlar: *Yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlash, ta'lim tizimini takomillashtirish, O'zbekiston Respublikasidagi oliy o'quv yurtlarining mustaqilligini kengaytirish.*

Б. Пармонов
Андижанский государственный университет, Узбекистан
boburf@list.ru

СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ В ВЫСШЕМ ОБРАЗОВАНИИ

Аннотация. *В статье рассматриваются вопросы управления высшим образованием, подготовки высококвалифицированных специалистов,*

совершенствования системы управления и повышения автономии высшего образования в Республике Узбекистан.

Ключевые слова: *подготовка высококвалифицированных специалистов, совершенствование системы образования, расширение самостоятельности высших учебных заведений Республики Узбекистан.*

Mamlakatimizdagi ta'lim islohotlarining diqqat markazida ham ta'lim sifatini yaxshilash, kadrlarni zamon talablariga mos tarzda yetishtirish, ularni iqtisodiyot, ishlab chiqarish, ijtimoiy sektor, biznes, fan, xalqaro munosabatlar sohalarida raqobatbardosh yetuk mutaxassislar qilib tayyorlash masalalari turibdi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevralda e'lon qilingan "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi PF-4947-son Farmoni bilan tasdiqlangan "2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi"ning 4.4 – "Ta'lim va fan sohasini rivojlantirish" bandida "uzluksiz ta'lim tizimini yanada takomillashtirish, sifatli ta'lim xizmatlari imkoniyatlarini oshirish, mehnat bozorining zamonaviy ehtiyojlariga mos yuqori malakali kadrlar tayyorlash siyosatini davom ettirish; ta'lim va o'qitish sifatini baholashning xalqaro standartlarini joriy etish asosida oliy ta'lim muassasalari faoliyatining sifati hamda samaradorligini oshirish" masalalarini hal qilish nazarda tutilgan [1].

«Ta'lim to'g'risida»gi O'zbekiston Respublikasi Qonuniga muvofiq ta'lim tizimini isloh qilish, davlat va nodavlat ta'lim muassasalari hamda ta'lim va kadrlar tayyorlash sohasida raqobat muhitini shakllantirish negizida ta'lim tizimini yagona o'quv-ilmiy-ishlab chiqarish majmui sifatida izchil rivojlantirishni ta'minlash;

- ta'lim va kadrlar tayyorlash tizimini jamiyatda amalga oshirilayotgan yangilanish, rivojlangan demokratik huquqiy davlat qurilishi jarayonlariga moslash;

- kadrlar tayyorlash tizimi muassasalarini yuqori malakali mutaxassislar bilan ta'minlash, pedagogik faoliyatning nufuzi va ijtimoiy maqomini ko'tarish;

- kadrlar tayyorlash tizimi va mazmunini mamlakatning ijtimoiy va iqtisodiy taraqqiyoti istiqbollariidan, jamiyat ehtiyojlaridan, fan, madaniyat, texnika va texnologiyaning zamonaviy yutuqlaridan kelib chiqqan holda qayta qurish;

- ta'lim oluvchilarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalashning va ma'rifiy ishlarning samarali shakllari hamda uslublarini ishlab chiqish va joriy etish;

- ta'lim va kadrlar tayyorlash, ta'lim muassasalarini attestatsiyadan o'tkazish va akkreditatsiya qilish sifatiga baho berishning xolis tizimini joriy qilish;

- yangi ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarda ta'limning talab qilinadigan darajasi va sifatini, kadrlar tayyorlash tizimining amalda faoliyat ko'rsatishi va barqaror rivojlanishining kafolatlarini, ustuvorligini ta'minlovchi normativ, moddiy-texnika va axborot bazasini yaratish;

- ta'lim, fan va ishlab chiqarish samarali integratsiyalashuvini ta'minlash, tayyorlanayotgan kadrlarning miqdori va sifatiga nisbatan davlatning talablarini, shuningdek nodavlat tuzilmalari, korxonalar va tashkilotlarning buyurtmalarini shakllantirishning mexanizmlarini ishlab chiqish;

- uzluksiz ta'lim va kadrlar tayyorlash tizimiga byudjetdan tashqari mablag'lar, shu jumladan chet el investitsiyalari jalb etishning real mexanizmlarini ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish;

- kadrlar tayyorlash sohasida o'zaro manfaatli xalqaro hamkorlikni rivojlantirib borish ta'lim tizimiga salmoqli o'zgarishlarni olib kiradi [2].

Shuningdek O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida" va "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi to'g'risida"gi qonunlariga (1) muvofiq, Oliy ta'lim tizimining maqsadlari quyidagilardan iborat:

- rivojlangan davlatlar darajasida O'zbekistonning ilmiy-texnik, ijtimoiy - iqtisodiy, pedagogik-psixologik va madaniy rivojlanishi muammolarini hal qilishga qodir yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlash. yuqori ma'naviy, madaniy va axloqiy fazilatlariga ega;

- mamlakatni iqtisodiy va ijtimoiy rivojlantirish istiqbollari, jamiyat ehtiyojlari, fan, texnika va texnologiyalar, iqtisodiyot va madaniyatning zamonaviy yutuqlari asosida o'qitishning tashkil etilishi va usullarini muntazam takomillashtirib borish;

- yangi pedagogik va axborot texnologiyalarini, ta'limni individuallashtirish vositalarini, masofaviy ta'limni joriy etish;

- yoshlarni milliy uyg'onish mafkurasi va umuminsoniy qadriyatlar asosida, mustaqillik g'oyalariga sadoqat, vatanga, oilaga va atrof-muhitga muhabbat ruhida psixologik yo'naltirishni ta'minlash;

- ilmiy tadqiqotlar va ilmiy-pedagogik kadrlar va talabalarning ijodiy faolligi, natijalaridan o'quv jarayoni va iqtisodiyotda foydalanish orqali fan, texnika va texnologiyalarni rivojlantirish;

- ta'lim, fan va ishlab chiqarish integratsiyasining samarali mexanizmlarini amaliyotga joriy etish;

- ta'lim xizmatlari bozorida raqobat muhitini shakllantirish;

- rivojlangan davlatlar bilan oliy ta'lim sohasida o'zaro manfaatli hamkorlikni rivojlantirish;

-sifatli ta'limni takomillashtirish va oliy o'quv yurtlarining mustaqilligini kengaytirish [3].

Oliy ta'lim tizimi davlat ta'limi standartlariga muvofiq ta'lim va kasbiy dasturlarni amalga oshiradigan davlat va nodavlat oliy o'quv yurtlaridan iborat;

- oliy ta'limni rivojlantirish uchun zarur bo'lgan ilmiy-tadqiqot ishlarini olib boradigan ilmiy va pedagogik muassasalar;

- davlat boshqaruvi organlari, shuningdek ularga qarashli korxonalar, muassasalar va tashkilotlar faoliyatlarini tizimli tashkil etish va amaliyotga tadbir etilishi nazarda tutiladi.

O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi qonuniga muvofiq oliy ta'limni boshqarish tizimining quyidagi bosqichlari ta'minlanadi:

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi;

2. Ta'limni boshqarish bo'yicha vakolatli davlat organi.

Davlat universitetini to'g'ridan-to'g'ri boshqarish O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan tayinlanadigan rektor tomonidan amalga oshiriladi. Xususi universitetda rektor muassis tomonidan mulkdor sifatida tayinlanadi [4].

Oliy ta'lim to'g'risidagi Nizomga muvofiq rektor o'quv yurtining natijalari uchun to'liq javobgardir.

Ta'lim muassasasining asosiy masalalarini ko'rib chiqish uchun unda Ilmiy kengash tashkil etilgan. Uning tarkibi, vakolatlari, tashkil etish tartibi va faoliyati Oliy ta'lim va fan vazirligining ta'limni boshqarish bo'yicha vakolatli davlat organi tomonidan tasdiqlanadigan Ilmiy kengash to'g'risidagi nizom bilan belgilanadi. Universitet davlat boshqaruvi organi bo'lgan Vasiylik Kengashini yaratadi. U muassislar, mahalliy hokimiyat organlari, biznes, boshqa o'quv muassasalari, jamoat tashkilotlari, fondlar va homiylarning vakillaridan iborat.

Universitetda amaldagi qonunchilikka va jamoat ustaviga muvofiq jamoat tashkilotlari, ilmiy va ixtiyoriy jamiyatlar, ilmiy-uslubiy kengashlar va komissiyalar, yosh olimlar kengashlari va boshqalar tuzilishi mumkin. O'quvchilar va ilmiy-pedagogik xodimlarning manfaatlarini ifoda etish, ularni himoya qilish o'qituvchilarning kasaba uyushmasi tomonidan amalga oshiriladi [5].

Oliy ta'limda etakchilik roli jiddiy ijtimoiy mas'uliyatni talab qiladi. Ushbu rolni ushbu sohadagi barcha sheriklar, ayniqsa o'qituvchilar va talabalar bilan muloqot orqali sezilarli darajada oshirish mumkin. Umumiy manfaatlarga, o'zaro hurmat va ishonchga asoslangan hamkorlik oliy ta'limni yangilashning asosiy usulidir. Hamkorlik milliy va institutsional darajada ta'lim siyosatini ishlab chiqish va amalga oshirish uchun javobgar shaxslar, o'qituvchilar va talabalar, universitetlarning ma'muriy va texnik xodimlari, ish dunyosi,

universitetlar va jamoat guruhlari o'rtasida bo'lishi kerak. Jamiyat barcha turdagi ta'limni, shu jumladan oliy ma'lumotni qo'llab-quvvatlashi kerak, chunki u iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy rivojlanishda muhim rol o'ynaydi.

Oliy ta'limni boshqarish tizimlari. Menejmentning yakuniy maqsadi ta'lim, o'qitish va tadqiqotning yuqori darajasini ta'minlash, shuningdek, jamoaga xizmat ko'rsatish orqali oliy o'quv yurtlarining institutsional missiyasini kuchaytirishdan iborat bo'lishi kerak. Ushbu maqsad samarali boshqaruv ko'nikmalariga ega bo'lgan ijtimoiy muammolarni, shu jumladan global muammolarni tushunishni birlashtirgan etakchilikni talab qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston electron xukumat portal. Lex.uz
2. O'zbekiston Respublikasining "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi to'g'risida" № 463-I 1997.08.29.
3. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida" gi qonuni, 1997.08.29 № 464-I.
4. *Goncharov V.I.* Menejment: darslik. talabalar uchun nafaqa. ekon. maxsus universitetlar / V.I. Goncharov. Mn .: Misanta, 2003. 624 p. 45 p.
5. *Samoxval V.V* Ikki bosqichli o'qitish tizimiga o'tish sharoitida oliy ta'lim sifatini boshqarish. Minsk: BSU, 2007 . 359 p. 67 p.

Н.Ш. Исаева, илмий раҳбар З.Т. Гаубназарова
Тошкент давлат техника университети
Тошкент, Ўзбекистон,
zumrat59@rambler.ru

ОЛИЙ ЎҚУВ ЮРТЛАРИДАГИ ТАЪЛИМ СИФАТИ ИНСОН КАПИТАЛИ РИВОЖЛАНИШНИНГ ДРАЙВЕРИ

Аннотация. Ушбу мақолада таълим сифатини таъминлашнинг устувор масалаларини ҳал этиш бўйича тадбирларни амалга ошириш, жамоа-касбий аккредитацияни яратиш ҳамда вазифани ҳал этиш учун ОЎЮларида мутахассислар тайёрлашда, корхоналарга эса кадрларга бўлган эҳтиёжни қондиришда ёрдам берувчи ижтимоий ҳамкорлик, ҳуқуқий норма ва шартномаларнинг янги шакллари яратувчи имкониятлар таклиф этилган.

Таянч сўзлар: инсон капитали, таълим, инновация, интеграция, ишлаб чиқариш, меҳнат бозори, сифат кафолати, академик ҳаракатчанлик, аккредитация.

Рақобатбардош иқтисодий қуришдаги муҳим муаммолардан бири бўлиб фуқароларнинг маънавий-ахлоқий, умумтаълим ва касбий даражаси-инсон ресурсларининг сифати ҳисобланади, чунки ҳозирги вақтдаги рақобат курашида илғорлик мамлакатнинг географик ҳажмига эмас, балки табиий ресурсларининг миқдори ва инсон капиталининг ривожланганлигига боғлиқ.

Таълим тизимини ривожлантириш Ўзбекистон Республикаси давлат сиёсатининг муҳим йўналишларидан бири ҳисобланади. Бу устуворлик сифатни такомиллаштириш ва таълим мазмуни ҳамда ўқув дастурларининг мослиги, педагоглар меҳнатини рағбатлантиришда ўз аксини топмоқда [1].

Ҳозирги кунда Ўзбекистонда олий таълим соҳасини ислоҳ қилиш жараёнини модернизациялаш ва келгусида кадрлар тайёрлаш Миллий дастурини амалга оширишни давом эттириш билан тавсифланади. Бунда тўпланган тажрибалар таҳлил қилинади ва умумлаштирилади, аниқ ижтимоий-иқтисодий шароитлар ва меҳнат